لابردنی گومان لە سەر میراتی ئافرەتی موسڵمان

إدريس محمود

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين، وبعد:

مەسەلەی میراتی ئافرەت یەکێکە لەو مەسەلانەی کە نەیارانی ئایینی ئیسلام بە حیسابی خۆیان کردوویانە بە بەڵگەی بە کەم سەیرکردنی ئیسلام بۆ ئافرەت و ڕێز لێ نەگرتنی، وە لە ڕۆژنامە و گۆڤار و تەلەفزیۆنەکانەوە بانگەشەی ئەوە دەکەن و ئەوە بە گوێی ئافرەتاندا دەچرپێنن کە ئیسلام لە مەسەلەی میراتیدا ستەمی لە ئافرەت کردووە، بێگومان ئەو کەسانە بە هەڵە تێگەیشتوون، هۆکاری ئەو بە هەڵە تێگەشتنەش دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە ئەو جۆرە کەسانە ئەو ئایەتەی قورئانیان بیستووە کە خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنْثَيَيْنِ﴾ [النساء: ١١] .

واتە: خوا ئامۆژگاریتان دەکات لەبارەی منداڵەکانتانەوە کە بۆ نێرینە دوو هێندەی مێینە هەیە . ئیتر هاتوون ئەم ئایەتەیان کردووە بە ڕێسایەکی گشتی (قاعدة عامة) و بەسەر هەموو ئەو حاڵەتانەدا گشتگیریان کردووە کە تێیدا ئافرەت میراتی وەردەگرێت، بێگومان ئەم کارەیان هەڵەیەکی گەورەیە چونکە ئەو کەسانە دەبوایە سەرنجی هەموو ئەو ئایەتانەیان بدایە کە لەبارەی میراتی ئافرەتەوە دابەزیون و پاشان ئایەتەکانیان لەگەڵ یەکتردا بەراورد بکردایە، بێگومان ئەو کاتە بۆیان دەردەکەوت کە ئیسلام بە دادپەروەرانەترین شێواز بەشە میراتی ئافرەتی دیاری کردووە بە پێچەوانەی یاسا مرۆڤکردەکانەوە کە بە هیچ

شێوەیەك نەیانتوانیوە و ناشتوانن بەو شێوەیە حەقی میراتگری بە ئافرەت بدەن، بەڵام ئەو کەسانەی کە دەڵێن ئیسلام ستەمی لە ئافرەتان کردووە کەسانێکی دڵ نەخۆشن و لە بیانوو دەگەڕێن و نایانەوێ ڕاستیەکان بزانن یان دەیزانن بەڵام لەبەر مەرامی پووچی خۆیان لە خەڵکی دەشارنەوە، بۆیە ئێمەش وەکو خەمخۆرێکی ئایینی حەق و دادپەروەری (ئیسلام) هەوڵمان داوە لەم چەند دێڕەدا وەڵامێکی کورت و پوختی ئەو کەسانە بدەینەوە کە لە مەسەلەی میراتی ئافرەتدا ڕەخنە لە ئیسلام دەگرن، لە خوای گەورە داواکارین ڕێنموونی ئەو کەسانە بکات و لەو سەر لێ شێواوییە ڕزگاریان بکات کە تێیدا نقوم بوونە .

حاڵەتەکانی میراتگری ئافرەت لە ئیسلامدا

خوێنەری بەڕێز: لێرەدا تەنها باسی چەند حاڵەتێك دەکەین لەو حاڵەتانە ئەمەش بۆ ئەوەی ڕوونی بکەینەوە کە نێرینە لە هەموو حاڵەتێکدا دوو ئەوەندەی مێینە نابات، بەڵکو جاری واهەیە مێینە دوو ئەوەندەی نێرینە دەبات و جاری وا هەیە بە یەکسانی میرات دەبەن و جاری واش هەیە مێینە میرات دەبات و نێرینە نایبات، بۆیە حاڵەتەکان بەم شێوەیە ڕوون دەکەینەوە:

١ . لەم حاڵەتەدا نێرینە دوو هێندەی مێینە دەبات ئەمەش کاتێك دەبێت کە پیاوێك بمرێت و تەنها کوڕ و کچ وەکو میراتگر لەدوای خۆی بە جێ بهێڵێت وەکو خوای گەورە فەرموویەتی:

﴿لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنْثَيَيْنِ﴾ [النساء: ١١].

حیکمەتەکەشی لەوەدایە کەئیسلام ڕەچاوی پێویستی هەریەکە لە نێرینە و مێینەی کردووە و هەندێك مافی بە پیاو داوە و ئەرکیشی لەسەر داناوە بەڵام ئافرەتی لە زۆر لەم ئەرکانە بەخشیوە بۆ نموونە کاتێك کچ بێت باوك یان برا بەخێوی دەکات، وە کاتێك مێرد بکات مێردەکەی بەخێوی دەکات بەڵام بە پێچەوانەوە نێرینە تاوەکو گەنج بێت دەبێ سەرمایە کۆبکاتەوە بۆ پێکەوەنانی خێزان، وە کاتێکیش خێزان پێکەوە دەنێت دەبێت بژێوی خێزان و منداڵ

بدات، ئایا لەم حاڵەتەدا دادپەروەرییە هەردووکیان وەکویەك میراتی ببەن لە کاتێکدا ئەرکی سەرشانی پیاو زۆر قورسترە وەك لە هی ئافرەت ؟.

٢ . خوای گەورە دەفەرمووێت:

﴿وَلِأَبَوَيْهِ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا السُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِنْ كَانَ لَهُ وَلَدٌ﴾ [النساء: ١١] .

واتە: ئەگەر مردووەکە منداڵی لە پاش بەجێمابوو ئەوە باب و دایکی (مردووەکە) هەریەکێکیان شەشیەك (١ / ٦) ی دەبەن لەوەی کە (مردووەکە) بەجێیهێشتووە لە ماڵ و سامان .

لەم حاڵەتەدا دەبینین باوك و دایك وەکو یەك میراتی دەبەن بە بێ ڕەچاوکردنی مێینایەتی و نێرینایەتی .

٣. خوای گەورە دەفەرمویێت:

﴿وَإِنْ كَانَ رَجُلٌ يُورَثُ كَلَالَةً أَوِ امْرَأَةٌ وَلَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا السُّدُسُ﴾ [النساء: ١٢].

واتە: ئەگەر پیاوێك یان ئافرەتێك مردوو نە باوکی هەبوو نە منداڵ و برایەك یان خوشکێکی دایك و باوکی هەبوو، ئەوە هەریەکێکیان شەشیەکی (١ /٦) ی بۆ هەیە .

لەم حاڵەتەشدا دەبینین خوشك و برای دایکی وەکو یەك میرات دەبەن ویەکسانن.

٤ . خوای گەورە دەفەرمووێت:

﴿فَإِنْ كُنَّ نِسَاءً فَوْقَ اثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ ﴾ [النساء: ١١].

واتە: ئەگەر دوو ئافرەت و زیاتر بوون ئەوە دوو سێیەك (٢ / ٣) ی ئەوەی مردووەکە بەجێی هێشتووە بە میراتدەگرن .

بۆ نمونە: ئەگەر پیاوێك مرد و ژنێك و دوو کچ و برایەکی لە پاش بەجێما، میراتەکەی بەم شێوەیە دابەش دەکرێت: ژنەکەی هەشتیەك (١ / ٨) وەردەگرێت، دوو کچەکەی دوو سێیەك وەردەگرن (٢ / ٣)، برای مردووەکەش کە دەکاتە مامی کچەکان ئەوەی دەمێنێتەوە لە میراتیەکە بۆ ئەو دەبێت کە دەکاتە (٥ / ٢٤)، لێرەدا هەریەکێك لە کچەکان نزیکەی دوو قاتی مامیان وەردەگرن، واتە لێرەدا مێینە دوو ئەوەندەی نێرینە وەردەگرێت! (فهل من مذكر) .

٥ . ﴿وَإِنْ كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ... ﴾ [النساء: ١١] .

واتــه: وه ئه‌گــه‌ر كـچه میراتگره‌كــه هــه‌ر یــه‌كێك بــوو ئــه‌وه نیــوه‌ی میراتیه‌كــه هــی ئــه‌وه . بــۆ نمونــه: ئه‌گــه‌ر ژنێــك مــردوو كچێك و مێرده‌كه‌ی له پاش به‌جێما، ئه‌وه كـــچه‌كه نیـــوه (١ / ٢) ی میراتیه‌كـــه ده‌بات، مێرده‌كه‌شـی كـه ده‌كاتـه بـاوكی كچه‌كه چواریه‌ك (١ / ٤) ده‌بات .

كه‌واتـه لێره‌شـدا مێینـه كـه كـچێكه دوو ئه‌وه‌نــده‌ی نێرینه‌یــه‌ك ده‌بــات كــه باوكیه‌تی .

لـه پـاش باسـكردنی هه‌ندێك لـه حاڵه‌ته‌كانی میراتی ئـافره‌ت لـه ئیـسلامدا بۆمــان ده‌ركــه‌وت كــه ئــه‌وه‌ی نــه‌یارانی ئایینی ئیسلام پێیـان وابـوو بنـچینه‌یه‌كی گشتی میراتگرتنـی ئافره‌تـه ﴿لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنْثَيَيْنِ﴾ [النساء: ١١].

وا نییـــه و ئـــه‌وان بـــه هه‌ڵـــه لێـــی تێگه‌یشتوون .

ئه‌نجام

لێــره‌دا بــه كــورتی خــشته‌یه‌كی بیركاریانه‌تان بۆ ده‌خه‌ینـه ڕوو سـه‌باره‌ت به میراتی ئافره‌ت له ئیسلامدا:

١ . ته‌نها له چوار حاڵه‌تدا ئافره‌ت نیوه‌ی پیـاو ده‌بـات لـه سـه‌رجه‌م مه‌سـه‌له‌كانی میراتدا .

٢ . له چه‌ندین حاڵه‌تدا ئافره‌ت و پیاو بـه یه‌كـسانی مـیرات ده‌بــه‌ن وه‌كـو پێـشتر باسمان كرد .

٣ . لـه ده (١٠) حاڵـه‌ت یـان زیاتریـشدا ئافره‌ت له پیاو زیاتر میرات وه‌رده‌گرێت .

٤ . چــه‌ند حاڵــه‌تێكیش هــه‌ن كــه تێیــدا ئــافره‌ت مــیرات ده‌بــات بــه‌ڵام پیــاوانی هاوتــای وه‌كــو (خوشــك و بــرا، نــه‌نك و باپیر) میرات نابه‌ن .

كۆتـایی

پاش ئه‌م توێژینه‌وه كورته بۆمان ده‌ركه‌وت كه ئایینی ئیـسلام تـه‌واو و بـێ هه‌ڵه‌یــه و لــه هــه‌ر لایه‌نێكــه‌وه تۆمــه‌تی ئاراسـته بكرێـت بـه هـۆی ڕوونكردنـه‌وه‌ی ئــه‌و لایه‌نــه‌وه كــاملی و بێخه‌وشــیه‌كه‌ی زیاتر و زیاتر جێگیر (اثبــات) ده‌بێت و نه‌یارانی ئه‌م دینه حه‌قه‌ش ته‌نها ڕیسوایی و ڕووڕه‌شییان بۆ ده‌مینێته‌وه .

وآخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمين.

سایتی به‌هه‌شت
www.ba8.org